

החברותא

בס"ד ערש"ק פר' ואתחנן (נחמ"ד) י"ג אב תשס"ה

החברותא בטאנן פנימי לחברים גליון מס 259

פצוצים יקרים

ואתחנן אל ה' (ג' ב"ה) מדרש מביא בענין זה הפסוק "בתוכחות על עון יסרת איש" - זה משה "אך הבל כל אדם", אם למשה כך שאר כל בריות על אחת כמה וכמה, לכאורה צ"ב מה ק"ו יש בזה הלא כבר נאמר "ויוסף דעת יוסף מכאוב", אלא שלתוכחות אל משה יש מן הדין על מה לחול. אבל שאר בני אדם שהבל המה על מה תוכיח ומה תדקדק. הצד השווה שאנו נדרשים להכיר מציאותנו שאם אין יראה לפחות להוציא עונה ושפלות.

ואתחנן (ג' ב"ה) אין ואתחנן אלא מתנת חנם כמש"כ וחנותי את אשר אחון. ללמדנו שאין הצדיקים מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם (רש"י), ומדייק המהר"ל הצדיקים כאשר מתפללים על עצמם אינם מבקשים אלא מתנת חנם כי אינם מתנאים לומר שיש להם זכות. אבל כשהם מתפללים על אחרים אינם מבקשים מתנת חנם אדרבה כשהוא מתפלל על אחר מזכיר זכות אותו האחר שהוא מתפלל עליו ואין בזה שום גאווה.

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר (ג' ב"ה) משה הורה לנו שגם בשעה קשה מאד שנגזרה עליו גזירה קשה אל יתיאש מן הרחמים. וזהו בעת ההיא לאמר, כלומר כי גם בעת ההיא הקשה ואתחנן. (צבי עדין)

ואתחנן אל ה' (ג' ב"ה) פרשת ואתחנן נקראת בשבת נחמו ללמדנו שאפילו בעת צרה אל יתיאש וימשיך בתחינה, שנאמר עת צרה היא ליעקב וממנה יושע - וזהו הנחמה האמיתית. (פלני מים)

אתה החילות (ג' ב"ה) להלן נאמר (ג' ב"ה) ויאמר ה' אלי רב לך, משה רבנו ברוב ענותנותו חשב שעדיין לא התחיל בעבודת ה' ובמלוי משימתו בחיים לכך אמר אתה החילות, והקב"ה עונה לו רב לך, הגעת כבר לסוף תפקידך בעוה"ז כלומר הגעת לשלמותך.

אתה החילות להראות את עבדך את גדלך ואת ירך החזקה (ג' ב"ה) גדלך מצד עצמותו וירך החזקה מצד המעשים, משה הכיר בזה שמצד עצמותו האנושי הוא עפר ואפר וכ"ש מצד פעולות כמש"כ כי גדול אתה ועושה נפלאות אתה אלקים לבדך. (משלי יעקב)

ההר הטוב הזה והלבנון (ג' ב"ה) דרשו חז"ל למה נקרא שמו לבנון שהוא מלבין עוונותיהם של ישראל, פירוש בית המקדש נבדל בקדושתו ממקום הארץ שהארץ חמרי ביותר והאדם שחטא נטה אחר היצר של חומרי, והמקום הזה שהוא נבדל בקדושתו מן הארץ כמו הלבנון שנבדל בגבהו ומראהו מכל הארץ. וכאשר יעבוד במקדש שהוא קרוש אלקי ישראל יסולק מהם החטא שהיה לו כשהיה חמרי וזהו מלבין עוונותיהן של ישראל. (מהר"ל)

ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום (ד' ר') היו דבקים בה' אלקיכם כאשר אדם עדיין צעיר ומלאי חיים. (דברים נחמדים)

כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים (ד' ו') גם ליראת שמים צריכים חכמה, מדויק מהלשון חכמתכם, ובינתכם...

ואמרו 'רק' עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה (ד' ו') 'רק' לשון מיעוט. הגוי הגדול הזה אף שהם עם חכם ונבון ככ"ז ממעטים עצמם ומבטלים חכמתם למען ה' ותורתו. (רבי זאב מאוישט)

נחמו נחמו עמי - דברו על לב ירושלים (הפסרה - ישעיהו מ') בבית ראשון חטאו במעשה ובגלוי ולכן נקבע גלותם שבעים שנה, אבל בבית שני חטאו במחשבה - שנאת חינו - לכן לא נתגלה קצם. לפיכך נכפלה הרבה נחמו נחמו כי עלינו לתקן ביחוד את עונות הלב. וזהו שנאמר דברו על לב ירושלים. (אהבת יונתן)

והיה עקב תשמעון (ו' י"ב) הערך של שמירת התורה תכירו רק כשתזכו לעוה"ב, וכעת צריכים אתם לשמור עליהם למען העתיד, וזהו עקב - בסוף תשמעון את המשפטים האלה, ולכן עתה בזה"ז ושמרתם ועשיתם אותם למען העתיד.

(מנחת יהודה)

שיחת הרא"ש ז"ע"א ע"ק פרשת אקל תלפ"ה (לפנות באקל). נכתב ע"י הר"פ כפ' הבנות.

הזנת נפש האדם

מחזיר אותם למערה היו גם בני אדם נפגעים מהשריפות. וכבר קרה כמה וכמה פעמים שבגלל ההקפדה של צדיק נפגעו בני אדם, וזאת בגלל שהצדיק לא השכיל להבין את נפש האדם, הרי שלהבין נפש האדם צריכים צדקות מיוחדת ועל הצדקות הזאת אמרו שהצדיק הוא חלק בלתי נפרד ממציאות הוי' יתב"ש.

איך מגיע הצדיק להבין את נפש האדם? התירוץ הוא בזה שמכיר בעצמו שאינו עושה כלום וכל עשיותיו דומין לבהמה שנותנת את החלב ואינה מכירה טובה לעצמה בנתינת החלב. וכאשר מרגיל האדם לחשוב להתבונן ולהכיר שבהמות הייתי עמך, מרגיל את עצמו לראות את כל העשיה של הברואה כעשיה ישירה של הרבש"ע, כמו שכתוב (נחמ"י ט) ואתה מחיה את כולם, ומתוכם מבין גם את נפש האדם שכל עשיה שלו באים מההשגחה הפרטית במחשבה דבור ומעשה. נמצא שכדי להבין את נפש האדם צריך תחילה להבין את עצמו, ולהכיר שיש בורא ויש מנהיג כך שכל העשיה שלו דומה לבהמה המונהגת מהאדון לטובת האדון, כך אנו מונהגים מהבורא יתברך שמו למען כבוד שמו יתברך. ובעצם אין כל הבדל בין העשיה שלו לעשיה של הזולת הלא כלפי הבורא יתברך שמו כולנו מונהגים כמו הבהמה המונהגת מהמנהיג בהשגחה הפרטית. כמש"כ (ישעיהו מח) למעני למעני אעשה.

הרא"ש הביא דוגמא מחיי היום יום ואמר: האם אנו יכולים לומר שאנו מצליחים להוציא מהכח אל הפועל מה שאנו מעלים על דעתנו לעשות? הלא אף אם נאמר שהאדם מעלה על דעתו שרוצה לעשות איזה פעולה, האם בכוחו לאסוף את כל האמצעים הנצרכים כדי להוציא מחשבתי מהכח אל הפועל? הלא כל האמצעים הנצרכים אינם בידו, הלא על כל נשימה ונשימה תהלל י-ה, וכן על כל אמצעי ואמצעי זקוקים לס"ד בהשגחה פרטית

אנו מוצאים בתורה הקדושה שהצדיק נקרא רבש"ע כמו שכתוב (שמות כב ח) עד האלקים יבא דבר שניהם, אשר ירשיעון אלקים ישלם שנים לרעהו, לא פשוט לצדיק להיות מציאות הוי'. הער דארף זיך גוט מארדווען ביו העס זאל זיין אין אזא ביטול ואס מזאל קענען זאגען אויף העם מציאות ה' (הוא צריך להתמודד קשות עם עצמו עד שיהיה בבטול כזה עד שיוכלו לומר עליו שהוא מציאות ה').

העבודה העיקרית שיש לצדיק בכדי להדמות למציאות ה', בזה שיהיה דומה להש"ת בהבנת האדם, כי היחודיות שאנו מיחדים את הרבש"ע הוא בזה שהוא יתברך בוחן לבות וכליות והוא היוצר יחד לבם ומבין אל כל מעשיהם (תהלים לג) ולכן הצדיק המגיע להיות דומה למציאות ה' הוא בזה שמבין את נפש האדם ודן אותו לכף זכות.

לא קל ולא פשוט הוא להיות מבין את נפש האדם אפילו הענק שבענקים רבי שמעון בר יוחאי היה צריך לחזור למערה שנים עשר חודש בכדי שיהיה לו האפשרות להבין את נפש האדם. הרא"ש התעכב בתאור הספור שהיה עם רשב"י ובנו (המובא במסכת שבת לג). הגמרא מספרת כשיצאו רשב"י ובנו מהמערה (בה שהו שנים עשר שנה) ראו אנשים שחורשים וזורעים אמר מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה? הגמרא ממשיכה לספר שבגלל ההקפדה שלהם: כל מקום שנתנו עיניהם מיד נשרף. יצאה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם? חזרו למערתכם. חזרו למערה שנים עשר חודש. גם לאחר שיצאו לא היה המצב כל כך פשוט, לקח זמן עד שרשב"י ובנו התחברו ליופי של מעשי בני אדם ולדוגמא של ההוא סבא שהחזיק שני חבילות של הדס להריח בשבת אחת כנגד זכור ואחת כנגד שמור ורק אז יתיב דעתייהו.

הרא"ש הוסיף על דברי הגמרא ואמר כשיצאו רשב"י ובנו מהמערה בפעם הראשונה כל מקום שנתנו עיניהם מיד נשרף ואם הבת קול לא היה

שהקב"ה מסובב כל הסיבות ימציא את הסיבה הנכונה כדי שהמחשבה תצא לפועל. דבר זה דומה לאחד שרוצה להביא מנת אוכל למישהו הנמצא בראש ההר, הטיפוס אל ראש ההר היתה קשה ובמיוחד כאשר היה צריך להחזיק בידו גם את מנת האוכל. ואכן באחד המכשולים שהיה לו בעליה הקשה נשטט מידו מנת האוכל. אך בהשגחה פרטית תפס הכלב את מנת האוכל בפיו והעלהו במהירות הבזק אל היעד הנרצה.

במקרה הנ"ל הכלב בודאי לא מתגאה על העשייה הנפלאה שלו, הוא סך הכל בהמה מופעל ישירות מההשגחה הפרטית, גם האדם אין לו מקום להתגאות דהלא ברור אצלו כשממש בצהרים שהוא לא השלים פעולתו ולולא הכלב מי יודע אם בכלל היתה מגיעה מנת האוכל ליעדה, כך צריך האדם להרגיש עצמו בהתבוננות גם כאשר הוא היה זה שהעביר את האוכל והוא היה המפעיל היחידי, שלא לראות את עשיתו בתחושה של אני ואפסי עוד (שם מו) אלא שיהיה דומה לכלב שתפס את מנת האוכל והעלהו אל היעד הנרצה. כאשר נרגיל את עצמנו לחשוב כך נשכיל לראות את ההשגחה הפרטית של מסובב הסיבות כדבר הבולט ביותר. וככל שנרגיל את המחשבה נוכל לראות בפשטות את הנפלא שבהשגחה הפרטית ללא כל הבדל אם מדובר בעשייה שלי ואם מדובר בעשייה של הזולת. ועיי"כ נכיר בפשטות שהקב"ה הוא היוצר יחד לבם והוא המבין אל כל מעשיהם והוא המוציא מהכח אל הפועל, ככלב המעלה את מנת האוכל וכבהמה הנותנת את החלב.

מאידך שלא יעלה על הדעת לחשוב מאחר והכל מונהג בהשגחה פרטית למה לי להתאמץ בבחירתי כלל הלא הכל מהשגחה פרטית ומאן דעביד רחמנא לטב עביד. זאת עלינו לדעת שחלק מהבטוי של ההשגחה הפרטית עוברת דרך החשיבה של האדם. והנה האמת והנכון הוא שגם החשיבה של האדם אינו אלא חלק מההשגחה הפרטית אמנם למען הבחירה נראית החשיבה

כאילו שהיא מעשה בני אדם בצורה בלעדית, למען הבחירה נראה כאלו הוא הקובע אם לעשות פעולה מסוימת ומתי לעשותה. נביא לכם דוגמא מהחיים, אדם שוכב במיטה ומתעצל לקום, האם תהיה זאת מחשבה נכונה לומר שההשגחה הפרטית שלו רוצה בזה שימשיך לשכב? לכולנו ברור שאדם שממשיך לשכב שעות על גבי שעות אשר יצטרפו אח"כ לימים, אדם זה יכנס לקטגוריה של חולה נפש המצריך טפול תרופתי, האדם השוכב חייב להתגבר אי פעם ולקום, אדם זה לא יסמוך על האמירה שהכל רבש"ע ומאן דעביד רחמנא לטב עביד, ואם הוא חייב להתגבר למה להתגבר בשעות הצהריים הלא סוף סוף מוכרח להתגבר או שיתגבר מתי שצריך לקום, ולא לפתח עצלות והזנחה ועוד לקרא לזה השגחה פרטית. הלא בפועל זה לא יעזור לו כמה שירצה לקרא לזה השגחה פרטית. אנחנו נקרה לזה "נאכגלאזין" - מוזנח, או שנקרא לזה נטיה דכאונת ממשפחת מחלת הנפש, וכד', וזאת מפני שא"א לשחרר את האדם מהמחויבות הבחירתית.

הרא"ש הוסיף להסביר את התופעה של הבחירה ואמר: איך האב גיוואלט אז דער פוילער יונגאטש זאל אריין קוקען אין מיינע אויגן און זאגין, ווען הער דארף אויפשטיין וועגין זיינע אינטרסים זאגטער אויך אז די השגחה פרטית איז צו שלאפין? (הייתי רוצה שהעצלן יביט בי בעינים ויאמר כשצריך לקום למען האינטרסים שלו הוא ג"כ - ממשיך לישון - ואומר שזהו ההשגחה הפרטית). הלא זה ברור שבאיזה זמן יהיה חייב להפעיל את הבחירה, אם זה באיחור של שעה אם זה באיחור של שעתיים סוף סוף יהיה מוכרח לצאת מהמטה א"כ הרי אפשר להתגבר עתה ולקום בזמן הנערך.

הבחירה וההשגחה הפרטית באים כאחד. וכן הצדיק בעבודה העצמית שלו ובזה שבוחר להכיר שאינו עושה כלום ושהכל מציאות ה'. כל אלו באים כאחד אליבא דאמת לא ניתן להבחין בשטף החיים

שהכלב קבל את השכר שלו בגלל שלא חרץ לשונו בעת יציאת מצרים. מזה ניתן להבין שהמעשים הטובים שהאדם עושה אין לו כל קשר עם מהות הבחירה, ניתן בעצם לומר שהפעולות הטובות שנעשו ע"י האדם לא עשהו האדם בעצמו אלא שהשי"ת עשהו מתוך מציאות האדם, וממילא אין לאדם שום מקום להתגאות כמו שאין לכלב מקום להתגאות, כך שאפילו המעשים הטובים שהאדם עושה שעליהם מקבל שכר אינו מתוך הבחירה אלא השפעה טובה ממקור ההשפעות שהוא כסא הכבוד, כי כל טוב בעולם בא ממקור הטוב שהוא עולם הבא. הצדיק שמכיר שכל העשיה אינו שלו אלא מציאות הוי' ב"ה. וכשמתבונן במעשי בני אדם מגלה את היופי של כל פעולה ופעולה באופן אוטמטי משפיע את השכר הצפון לצדיקים בעולם הבא. הצדיק מבטל את עצמו ואת כל מציאותו לרבש"ע ומודע שהכל הוא מאת השי"ת ועי"כ נהפך למציאות ה'. וכשהקב"ה משפיע שכר הוא משפיע מהמקום הנקרא "כסא הכבוד", השכר מושפע על הנשמה מהעולם הבא. ועוברת דרך השפעת הצדיק הרואה את המעשים הטובים שנעשים בעולם, המושפעים בעצם מעולם הבא שורש החסדים.

(תאש"כ י"א כ"ב)

מתי באה תגובה לבחירת האדם ומתי קיימת השגחה פרטית ללא כל קשר עם פעולות האדם. אך מה שברור שההשגחה הפרטית בהנהגת הבריאה בכלל ובהנהגת הנבראים בפרט מושפעים זה מזה. היופי של החיים הוא בזה שתגובת ההשגחה הפרטית אינה בדוקא כלפי האדם ובחירתו העובדא היא שגם הכלב מקבל מתנת א-ל מההשגחה הפרטית (עבור זה ששתק בעת יציאת מצרים). האם הכלב מקבל שכר עבור המעשה הטוב שעשה הלא אין לכלב בחירה ומה שעשה הוא חלק מהטבעיות שלו ובכל זאת מצוה התורה לתת לו שכר. (כפרש"י בפרשת משפטים (שמות כב ל) ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכו אותו. ק"ו לטרפה שמוותרת בכל הנאות, א"כ מה תלמוד לומר לכלב תשליכון אותו, ללמדך שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, שנאמר (שמות יא) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו. אמר הקב"ה תנו לו שכרו, עכ"ל).

מכאן אנחנו רואים שהקב"ה ממלא צרכיו של בריותיו ללא כל הבדל אם הוא בעל בחירה או שאינו בעל בחירה, ומהו אנו מבינים שעל פעולות טובות הנעשים בעולם, בין שנעשים מתוך בחירה ובין שנעשים ללא כל קשר עם עבודה עצמית, עבור עצם העשיה הטובה מקבלים שכר כמו

שהשמחה במעונם

הר"ר דוד אלמליח ומשפ' לנישואי הבת
הר"ר מרדכי כהן ומשפ' לנישואי הבת
הבה"ח אליהו כהן לנישואיו

ח"ל ע"י
מערכת החברותא
רח' שני 3
02-5829688 ☎
02-5325477 פקס
ת.ד. 5080
ירושלים 91050

לעילוי נשמות

הר"ר אברהם חיים ב"ר אשר פריינד ז"ל נלב"ע ט"ז מנחם אב
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת מוה"ר ר' אשר ב"ר אריה מרדכי זצ"ל זי"ע